

Proč se Cimlerman nestal virtuózem

Jára Cimlerman

Dr. Jan Hraběta

Skutečně. Cimlermanův grafický záznam hudby je průkazným svědectvím chlapcova nevšedního hudebního založení. Geneze toho systému je prostá. K předmětům, na které dítě hrálo, patřily i různé sklenice. Malý Cimlerman brzy postřehl, že výška tónu závisí na tvaru a velikosti sklenice i na množství tekutiny. Záhy dosáhl takové dokonalosti...

Vondruška:

Jestli dovolíte, pane kolego, já si myslím, že bychom to mohli divákům předvést názorně. A není nutné do skleniček tukat, stačí k tomu pouhý prst. Kdybyste byli laskavě chvíli ticho, já bych to předvedl přímo na sklenicích, které tu máme před sebou. Prst je třeba trochu navlhčit... (Olízne si ho a krouží jím po hraně sklenice. Když mu to nejde s jeho, půjčí si sklenice kolegů. Kýžený tón se však neozývá.)

Svěrák:

Já myslím, že si to diváci dovedou představit, že? Každý z nás to už někde viděl... snad abychom kolegu nepřerušovali.

Vondruška:

Slyšeli jste? Škoda, že jste do toho teď mluvil, pane kolego, teď už mi to zase nezní... No, nic.

Hraběta:

Tak tedy malý Cimlerman dosáhl záhy takové dokonalosti, že mu stačil pouhý pohled na sklenku, aby věděl, jakým tónem zazní. A tak si chlapec mohl sednout ke stolu a kreslit si melodie přímo na čtvrtku papíru. Zde vidíte skladbičku, kterou pětiletý Cimlerman složil k narozeninám své starší sestry Luisy. My si můžeme píseň zahrát a zazpívat.

(Vezme ukazovátka, zpívá a ukazuje na obrázku.)

Nechod domů opilá,
sestřičko má rozmilá.

Po víně, po víně
narazíš vždy do skříně.

Povězme si nyní, jak je možné, že se Cimlerman nestal virtuósem. Cimlerman totiž neměl to štěstí jako např. Mozart, kterého do klavírní hry zasvětil otec, sám výborný muzikant...

Vondruška:

Promiňte, pane kolego. Já myslím, že by tu mohl vzniknout mylný dojem, že Cimlerman byl jako dítě pouze zázračným fenoménem hudebním. To bychom zase upadli do druhého extrému. Jeho talent se od začátku vyvíjel opravdu všestranně - v deseti letech napsal například tuto báseň:

Krejčovský synek

Jsem synem krejčího.

Co může být lepšího?

Když potřebuji kalhoty,

ušije mi kalhoty.

Když potřebuji vestu,

ušije mi vestu.

Takový synek z hospody

má zase jiné výhody,

chce-li však míti kabát nový,

musí přijíti k tatínkovi.

Báseň stojí alespoň za kratičký rozbor. Dítě si váží svého otce a vyjadřuje svou radost z toho, že se narodilo právě v krejčovské rodině. Motivy této radosti nejsou nijak mlhavé, ale zcela konkrétní: tatínek umí ušít vestu a kalhoty. Tedy úcta k práci a vědomí její důležitosti. I bohatý synek hostinského „musí přijít k tatínkovi“, neboť jeho otec není s to kabát vyrobit. Desetiletý autor již ví, co je dělba práce.

Svěrák:

Ano, ale myslím, že jsme trochu přetrhli nit referátu dr. Hraběty. Prosím, pane kolego.

Vondruška:

Ano. Nebo ten rýmový aparát básně...

Svěrák:

Ten je také pěkný. (Gestem Vondrušku usadí.)

Hraběta:

Cimrmanův otec, na rozdíl od otce Mozartova, měl k hudbě vysloveně záporný vztah. Malý Cimrman neslyšel nikdy z tatínkovy dílny zpěv. Nevzpomíná si ani, že by si otec někdy broukal. Amuzikální živnostník se však přece jen dal jednoho dne manželkou pohnout k tomu, aby koupil dítěti v Schlesingerově vetešnictví za poloviční cenu tříčtvrteční housle a dopřál mu vyučování u vídeňského če-

cha Vojtěcha Jedličky. Jedlička, houslista promenádního orchestru, dal si totiž u Leopolda Cimrmana šít svatební oblek. Jeho finanční možnosti nebyly valné, a souhlasil tedy s nabídkou, že dá od ušití několik hodin houslové hry mistrovu synkovi. Oblek ho přišel na devět lekcí. Domníval se jistě, že za tu dobu stačí malého Cimrmana naučit nanejvýš smykům po prázdných strunách. Žák jej však brzy vyvedl z omylu. Již ve druhé lekci nebylo na prázdných strunách co procvičovat, a Jedlička musel chtě nechtě přikročit k prstokladu. Po několika pokusech Cimrman hladce zvládl staccato i détaché a intuitivně tíhl k dvojhmatům. V šesté lekci tlačil už učitele do druhé polohy, kde se Jedlička sám pohyboval velmi nejistě.

Svatební šaty byly dohotoveny k předposlední lekci. Jedlička s nimi nebyl příliš spokojen, nicméně slíbil, že udělí svému žáku hned po svatbě zbývající devátou lekci. Nikdo netušil, po tom, co dítě tak lehce zvládlo předchozích osm lekcí, že devátá bude osudová. Došlo totiž k nečekané věci. Nevěsta se v předvečer sňatku rozhodla, že si Jedličku nevezme. Marně se jí vyptávali po důvodech. Vždycky jen zrudla, zamkla se do komory a v pláči odtud volala: „Visí, visí!“ Jedlička nakonec usoudil, že jeho neštěstí zavinil špatně ušitý oblek, který na něm visel. My dnes s odstupem tolika let těžko můžeme objektivně posoudit, zda Leopold Cimrman ušil zmíněné šaty dobře nebo špatně. Ať tak či tak, Jedlička se rozhodl, že se krejčímu pomstí. Kdyby byl za ušití obleku zaplatil, jistě by byl chtěl zpátky peníze. Takto si však řekl, že dostane zpět vše, co vložil do svého žáka. Uvědomíme-li si, s jakou láskou vzpomíná Bedřich Smetana na svého prvního učitele Antonína Chmelíka, či Josef Suk na venkovského kapelníka Plachého, pak nám vystoupí temná postava učitele Jedličky v celé své obludnosti. Jára Cimrman líčí poslední hodinu u učitele Jedličky takto:

„Nyní umíš hrát jako obstojný amatér,“ řekl mi učitel.

„Chceš-li být však virtuosem – a to ty jistě chceš – musíš vše, co jsi dosud hrál smyčcem před kobylkou, hrát za kobylkou. Přeji ti mnoho zdaru.“ Já, důvěřuji každému jeho slovu, jsem za odcházejícím učitelem dojatě volal: „Děkuji mnohokrát, pane učiteli!“ A sotva Jedličkovy kroky dozněly, zkusil jsem první tahy po způsobu virtuosů. Bylo to žalostné. Vše, co jsem se dosud naučil, to vše náhle nebylo k ničemu. Struny vydávaly pištivé tóny, na něž práce levé ruky neměla nejmenšího vlivu. Jiné dítě by jistě mrštilo housličkami o podlahu, a snad by je i rozdupalo. Já však byl houževnatý. Celá léta jsem vytrvale naslouchal skřípotu svého nástroje, nedbaje nadávek,

kterými mě častoval můj nehudební otec.

Tolik svědectví samotného Círmana. Semeno zaseté bezcitným učitelem Jedličkou, tímto houslistou třetího nálevu, připravilo svět o druhého českého Kubelíka. Jeho lest prohlédl Círman až ve svých dvaceti pěti letech, kdy jako asistent katedry fyziky na univerzitě v Heidelbergu pochopil, že kobylka rozděluje strunu na dvě vzájemně nezávislá pružná prostředí. Začínat dráhu houslového virtuosa bylo již pozdě. A tak po sobě v říši hudby zanechal Círman stopy jen na poli kompozice, hudební výuky a teorie.